

**Рішення спеціалізованої вченої ради ДФ 69.035.2025
про присудження ступеня доктора філософії
Чмирю Андрію Валерійовичу**

Спеціалізована вчена рада Одеського національного університету імені І. І. Мечникова ухвалила рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Чмирю Андрію Валерійовичу на підставі прилюдного захисту дисертації «Художній світ історичної романістики Петра Кралюка» за спеціальністю 035 Філологія.

«30» червня 2025 року.

Чмир Андрій Валерійович народився 15 грудня 1997 року, громадянин України.

Освіта вища: закінчив у 2020 р. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова за спеціальністю «Філологія».

Дисертацію виконано в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри періодичної преси та медіаредагування Мусій Валентина Борисівна.

Виконав освітньо-наукову програму підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти зі спеціальності 035 Філологія.

Здобувач має 11 наукових публікацій, з них 5 відповідають вимогам чинного законодавства для здобуття ступеня доктора філософії (це 5 статей у наукових фахових виданнях України):

1. Чмир А. Сповідь як прийом психологічного зображення в романах П. Кралюка («Шестиднев, або Корона дому Острозьких», «Сильні та одинокі», «Данило Острозький: образ, гаптований бісером» і «Справжній Мазепа»). *Мова. Література. Фольклор. Запоріжжя* : Гельветика, 2021. № 2. С. 135–143. **(фахове, категорія Б)** <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2021-2-18>
2. Чмир А. Паратекстуальні елементи в романі «Данило Острозький: образ, гаптований бісером» Петра Кралюка. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72). № 1. Ч. 2. С. 188–195. **(фахове, категорія Б)** <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-2/32>
3. Чмир А. Проблема самоідентифікації головного героя в романі «Сильні та одинокі» П. Кралюка. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгородський національний університет : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 26. Том 2. С. 209–215. **(фахове, категорія Б)** <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.26.2.39>

4. Чмир А. Сучасний історичний роман-кросовер (на матеріалі твору «Справжній Мазепа» П. Кралюка). *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 59. Том 3. С. 153–161. (фахове, категорія Б) <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-23>
5. Чмир А. Діалогічна форма як шлях до вирішення проблеми співвідношення факту та вимислу в реконструкції історичних подій у романі «Шестиднев» П. Кралюка. *Південний архів (філологічні науки)* : зб. наук. пр. Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. Вип. ХCV. С. 45–56. (фахове, категорія Б) <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2023-95-6>

Наукові праці, які відображають наукові результати дисертації (опубліковані в інших наукових виданнях та збірниках за матеріалами конференцій):

1. Чмир А. Паратекстуальні елементи в романі Петра Кралюка «Шестиднев, або Корона дому Острозьких». *Вісник Одеського національного університету. Філологія*. 2021. Т. 26. Вип. 1(23). С. 72–80. (нефахове) DOI [https://doi.org/10.18524/2307-8332.2021.1\(23\).251895](https://doi.org/10.18524/2307-8332.2021.1(23).251895)
2. Чмир А. Інтертекстуальні засоби в романі «Сильні та самотні» П. Кралюка. *Вісник Одеського національного університету. Філологія*. 2022. Т. 27. Вип. 1(25). С. 78–87. (нефахове) DOI [https://doi.org/10.18524/2307-8332.2022.1\(25\).283279](https://doi.org/10.18524/2307-8332.2022.1(25).283279)
3. Чмир А. Рецепція Варшави князем Василем-Костянтином Острозьким у романі «Шестиднев, або Корона дому Острозьких Петра Кралюка». *Studia Wschodniosłowiańskie*. Białystok : Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2022. Tom 22. S. 7–23. (стаття в закордонному виданні) DOI <https://doi.org/10.15290/sw.2022.22.01>
4. Чмир А. Роман «Справжній Мазепа» П. Кралюка в контексті інтермедіальності. *V Міжнародна наукова конференція «Аналіз та інтерпретація художнього тексту: проблеми, стратегії, розвідки» (Київ, 16–17 травня 2024 р.)* : тези доповідей / відповід. ред. Т. А. Пахарева, ред. та підгот. до друку Т. А. Пахарева, О. М. Костюк. Київ : УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 88–93. (тези).
5. Чмир А. Діалог як шлях до вирішення проблеми значущості джерел історичної пам'яті в романі «Данило Острозький: образ, гаптований бісером» П. Кралюка. *Історія як текст & художній текст як історія. Матеріали V Всеукраїнської наукової конференції до 100-річчя від дня народження Павла Загребельного (30 жовтня 2024 року, м. Дніпро)* / ред.

кол. Н. П. Олійник (голова). Київ : Просвіта, 2024. Вип. 1. С. 147–154. (тези).

- б. Чмир А. Метатекстовий складник паратексту історичного роману «Сильні та одинокі» П. Кралюка. *Література й історія : матеріали Всеукраїнської наукової конференції (14–15 листопада 2024 р.)* / редкол. Н. В. Горбач (відп. ред.), В. М. Ніколаєнко (ред.-упоряд.), І. М. Бакаленко (техн. ред.) та ін. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. С. 393–397. (тези).

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Рецензент Мізінкіна О. О., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Наголосила, що виступ та дисертація А. Чмиря можуть бути оцінені позитивно, усі розділи дисертації є змістовними та переконливими. Проте, безумовно, у процесі ознайомлення з ними виникають окремі запитання:

1. Підрозділ має назву 2.2.2. Постмодерністський діалог із класичними текстами в романі «Справжній Мазепа», яка виправдана і, на нашу думку, тут варто було б наголосити на специфіці українського постмодернізму. Чому цей роман уналежнюємо до такого напрямку, окрім його «відкритості»? У Список використаних джерел доречно було б додати вітчизняні дослідження про постмодернізм в українській літературі та його ознаки, що б підкреслило творчу манеру Петра Кралюка та вкотре прояснило оригінальність художнього світу його роману.
2. Неодноразово під час аналізу роману «Справжній Мазепа» іде мова про іронію, бурлеск, травестію, гротеск, які висвітлюють культурні підтексти. Прошу поміркувати, чи можна виділити провідний поетичний прийом, який формує художній світ у кожному з чотирьох романів?
3. У підрозділі 3.4 розглядаються образи двох відомих в історії Східної Європи чоловіків завдяки діалогу. Чи виключно діалог допомагає в самоідентифікації головного героя (Степана Бандери) в романі «Сильні та одинокі» Петра Кралюка?
4. Швидше побажання, аніж зауваження, висловимо авторові роботи, пов'язане з тим, що в нього є унікальна можливість зустрітися чи в інший спосіб скомунікувати з письменником та поставити запитання, які порушуються в підрозділі 3.1. Опубліковане інтерв'ю стало б у нагоді як шанувальникам творчості Петра Кралюка, так і дослідникам історичної романістики.

Рецензент Чикур Л. Д., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Вона наголосила, що представлена робота є завершеним самостійним дослідженням з актуальної літературознавчої проблеми, що викликає неабиякий науковий інтерес, але окремі положення потребують уточнення, у зв'язку із чим є питання:

1. Які жанрові різновиди сучасного історичного роману Ви розрізняєте? І що домінує зараз, на Вашу думку, в історичній романістиці: тяжіння до фактичності чи більша увага до вимислу?
2. На с. 142 Ви наголошуєте на тому, що «творчість Петра Кралюка взагалі позначена експериментальним та продуктивним спрямуванням у пошуку правди минулого». А звідси виникає питання: у чому конкретно полягає експериментальність історичних романів вищезгаданого літератора?
3. З творчістю яких українських або зарубіжних письменників Ви могли би зіставити історичну прозу Петра Кралюка і чому?

Опонент Біляцька В. П., доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри філології та мовної комунікації Національного технічного університету «Дніпровська політехніка». Вона зазначила, що дисертація, беззаперечно, є самобутньою та інновативною, спрямованою на розв'язання важливих теоретичних та історико-літературознавчих питань. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, його наукову новизну, теоретичну й практичну значущість, опонент поставила низку запитань, що не торкаються концептуальних засад дисертації, але вимагають певних пояснень:

1. Жанрова матриця сучасного історичного роману зазнає кардинальної модифікації. Розглядаючи перспективи й результати його генології, важко уникнути певної побіжності та фрагментарності, назвати всі праці вітчизняних науковців. І все ж, варто було б у контекст роботи долучити й студії Н. Бернадської «Постмодернізм і «пам'ять жанру» (2015), «Художнє осмислення історії в новітньому романі: словацький, український, чеський варіанти» (2017), Т. Бовсунівської «Жанрові модифікації сучасного роману» (2015), Н. Герасименко «Сучасний історичний роман: жіночий ракурс» (2016), З. Шевчук «Засоби моделювання історії в постмодерній українській прозі» (2006).
2. У роботі неодноразово наголошувалося на складниках історичного роману, трансформації художнього і документального, на співвідношенні історичної достовірності та художнього вимислу, проте теоретичне обґрунтування й текстова конкретика виглядають досить побіжно.

3. І як продовження до пункту 2. Кожен роман Петра Кралюка має концепцію певного історичного часу, історичні події репрезентуються крізь долі окремих особистостей, то хотілося б почути: наскільки фактографічність поєднується із художністю, чи можна говорити про переваги історичних документів над художнім вимислом, наскільки невіддільним є нефікційний документ від фікційного в історичній романістиці письменника.
4. Майже всі досліджувані в дисертації історичні романи Петра Кралюка надруковано в серії «Ретророман», але в роботі теоретично не обґрунтовано визначення, хоча й наголошено на історизмі, на передачі недостовірної історичної правди, на зануренні читача в окреслену епоху, на досягненні ефекту «присутності», діалогічності тощо. Варто було б наголосити на жанровій своєрідності і модифікації ретророману, на літературному й контекстуальному контексті ретророманів сучасних українських прозаїків (О. Гаврош, А. Кокотюха та інші).

Опонент Павлюк Н. Л., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та зарубіжної літератур ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Дисертаційне дослідження та виступ оцінено позитивно. Утім, поряд з логічним, детальним викладом ходу і результатів дослідження, опонент зупинилася на деяких зауваженнях, міркуваннях та питаннях, які були з'ясовані під час захисту та потенційно можуть бути враховані автором у його подальших наукових розвідках:

1. Вибір чотирьох романів П. Кралюка для аналізу виправданий глибиною дослідження, однак міг би супроводжуватися короткими згадками або порівняннями з іншими творами автора для ширшого охоплення його творчої еволюції.
2. Недостатньо представлено порівняльний контекст: було б доречно ширше зіставити історичну романістику Петра Кралюка з творчістю інших сучасних українських авторів (наприклад, Ю. Андруховича, В. Шевчука, В. Шкляра, Р. Іваничука) або з європейськими зразками постмодерного історичного роману.
3. Трактування постмодернізму в романах П. Кралюка потребує уточнення: чи йдеться про стильову приналежність, чи лише про окремі постмодерні риси у творах письменника.
4. Здобувач використовує терміни «діалог» і «діалогічність», проте не завжди чітко розмежовує їхню функцію на рівні наративної організації художніх текстів автора.
5. Залишається відкритим питання про статус історичної достовірності в романах Петра Кралюка: чи її порушення має виключно художнє

виправдання, чи виконує ідеологічну функцію — ця межа потребує чіткого осмислення.

У дискусії також взяли участь присутні на заході:

Науковий керівник Мусій В. Б., доктор філологічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри періодичної преси та медіаредагування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Голова СБР проф. Шевченко Т. М., завідувач кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зазначила, що робота Андрія Валерійовича Чмиря є актуальним завершеним дослідженням. «Художній світ» — це складне літературознавче поняття, яким дисертант удаю оперує, розуміючи його як індивідуальний погляд митця на світ, який доступний під час читання реципієнту, а також сукупність засобів і прийомів, які роблять цей художній світ індивідуальним, винятковим, неповторним. А. Чмир вивчив художній світ, який виникає під час прочитання історичних романів сучасного письменника Петра Кралюка, системно, цілісно, всебічно, зупинившись на аспектах паратекстуальності, інтертекстуальності та різних діалогічних практиках, завдяки яким оприявнюється художній світ творів про минуле літератора ХХІ ст., який добре знається на історії і творчо використовує ці знання в художній спосіб. Досягнення поставленої мети стало можливим, оскільки дисертантом була використана низка актуальних сучасних літературознавчих методів: системно-семантичний підхід, наратологічний, метод рецептивної естетики, герменевтичні стратегії, біографічний, порівняльно-історичний, діалогічний. Робота містить чимало цікавих знахідок, передусім, з погляду постмодерних технік сучасного історичного роману, які не так активно вивчаються дослідниками.

Безперечно, автор заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент Мізінкіна О. О., доцент кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зазначила, що актуальність дисертації зумовлюється тим, що на сьогодні, незважаючи на окремі розвідки, відгуки, рецензії, які долучені Андрієм Чмирем, проза Петра Кралюка ще маловивчена, системного дослідження немає. До того ж романи письменника і за формою, і за змістом вибиваються з тих канонів, які були сформовані письменниками-попередниками у ХХ ст. Тому видається важливим проаналізувати такий новий тип історичного роману, що не лише демонструє розвиток жанру, а й розкриває поетику митця слова, що, власне, і здійснив здобувач. Результати такого дослідження пройшли апробацію у

вигляді доповідей Андрія Валерійовича на одинадцяти наукових конференціях в Україні (Дніпро, Запоріжжя, Івано-Франківськ, Київ, Луцьк, Одеса) та за кордоном (Білосток, Ченстохова). Не можна не відзначити й кількість публікацій – одинадцять, з-поміж яких п'ять – надруковано у фахових журналах України, одна – у польському виданні.

Імпонує й основний підхід у дослідженні – діалогічний метод, який дозволив об'єднати чотири романи про різні епохи в історії України. Також важливим є те, що автор підкреслив закоріненість письменника в національній спадщині, що передалося й самому досліднику. Андрій Валерійович Чмир цілком заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 Філологія.

Рецензент Чикур Л. Д., доцент кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зазначила, що висновки, яких дійшов аспірант, відзначаються глибиною, продуманістю і достатньою аргументацією. Чмир А. В. зміг розкрити специфіку художнього світу чотирьох історичних романів П. Кралюка, константою якого виявилися паратекстуальність, інтертекстуальність та діалог думок. Письменник за допомогою цих складників пропонує розглянути під новим поглядом українське минуле, яке на сьогодні ще не достатньо досліджене і містить безліч загадок, а в контексті сьогодення є надважливою дослідницькою опцією. Удивляючись у старовину, читач історичних романів згаданого літератора має змогу знайти відповіді на питання української ідентичності в сьогоденні. Прикметно, що загальні висновки до роботи містять 11 повних сторінок, а тому цей факт свідчить про концептуальний підхід дисертанта до вивчення історичної прози майстра слова ХХІ ст.

Робота характеризується логічністю, переконливістю та відповідністю поставленим завданням. Також дисертація була належно апробована (11 конференцій, 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в закордонному виданні, 2 статті в нефахових виданнях України, 3 – тези на конференціях різного рівня). Наукова новизна дисертації вмотивовується тим, що Чмир А. В. уперше розглянув чотири історичні романи П. Кралюка крізь оптику художнього світу; виділив паратекстуальність, інтертекстуальність та діалогічність як його складники; проаналізував історичну прозу згаданого літератора завдяки принципам діалогізму.

Отже, дисертаційна робота А. В. Чмиря – завершене цілісне дослідження з актуальної на сьогодні проблеми, яке є суттєвим внеском у царину сучасного українського літературознавства. Тому її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент *проф. Біляцька В. П.*, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри філології та мовної комунікації Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» зазначила, що автор роботи запропонував оригінальний ракурс дослідження історичних романів «Шестиднев, або Корона дому Острозьких», «Сильні та самотні», «Данило Острозький: образ, гаптований бісером», «Справжній Мазепа» в сучасному літературному процесі. Дослідник охарактеризував сутність авторської концепції зображення давнини, встановив специфіку діалогізму як наскрізного авторського почерку літератора. Історичні романи Петра Кралюка спонукають реципієнта зануритися в малодосліджені та суперечливі сторінки української давнини, у її нагальність та національну самотність, в аналіз пережитого досвіду, щоб не повторювати помилок минулого.

Дисертація Андрія Чмиря відзначається виваженою концептуальністю щодо розкриття своєрідності історичної романістики Петра Кралюка. Дослідження чітко структуроване, підпорядковане викладенню літературного матеріалу, вирішенню важливих для його характеристики завдань. Висновки та узагальнення підсумків дисертації Андрія Чмиря чіткі і змістовні, науково достовірні, подають вагомі відповіді на поставлені завдання, можуть мати теоретичне і практичне застосування задля подальшого вивчення творчості та історичної прози Петра Кралюка, яка органічно вписана в українську літературу ХХІ століття, у загальнокультурний процес України.

Безперечно, автор заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Опонент *Павлюк Н. Л.*, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та зарубіжної літератур ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» зауважила, що теоретична база дослідження, висвітлення та узагальнення підходів до вивчення порушеної у дисертації проблеми, логічність та аргументованість викладення змісту й результатів дослідження, коректність використання методологічного апарату, логіка інтерпретації фактичного матеріалу, ретельність виконання практичної частини дисертації та повнота й обґрунтування наведених висновків є безперечними позитивними рисами рецензованої роботи.

Матеріали дисертації викладено на належному науково-теоретичному рівні та оформлено згідно з чинними стандартами. Відповідно до вимог, за темою дисертації опубліковано вісім основних статей (п'ять у наукових фахових виданнях України, одна – у закордонному виданні), дві наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації, а також у тезах за матеріалами конференцій.

Основні положення та зміст праці свідчать, що рецензована робота є самостійним, ґрунтовним, завершеним, цілісним і логічно побудованим науковим дослідженням, яке належно вирішує поставлені згідно з метою завдання та сприяє розв'язанню актуальної наукової проблеми, з дотриманням принципів академічної доброчесності. Результати дисертаційної праці мають суттєву теоретичну та прикладну значущість, а також перспективу для подальших наукових розробок у загальній, теоретичній та прикладній частині літературознавства, зокрема в контексті дослідження української історичної прози як важливого чинника формування національної культурної пам'яті, ідентичності та художнього переосмислення історичного досвіду. Тому її автор Чмир Андрій Валерійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Результати голосування членів спеціалізованої вченої ради за присудження Чмирю Андрію Валерійовичу ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки», за спеціальністю 035 «Філологія»:

«За» – 5 ___ членів СБР

«Проти» – немає членів СБР

«Утримались» – немає членів СБР.

На підставі результатів голосування спеціалізована вчена рада присуджує Чмирю Андрію Валерійовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Голова спеціалізованої
вченої ради

Тетяна ШЕВЧЕНКО

Підпис голови спеціалізованої вченої ради
Тетяна Шевченко
Проректор
Зинка Кошаренко
30.06.2025